

СИСТЕМА ЦИФРОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

THE SYSTEM OF DIGITAL REPRESENTATION OF UKRAINE'S CULTURAL HERITAGE

Цифровізація культурної спадщини є одним із ключових процесів сучасного інформаційного суспільства. Вона визначає нові підходи до збереження, репрезентації та популяризації культурних цінностей, створює нові можливості для міжкультурної комунікації, формує інфраструктуру доступу до джерел знань і культурної пам'яті. В українському контексті це питання набуває особливої актуальності в умовах війни, коли цифрові ресурси стають інструментом захисту культурної ідентичності, забезпечення безперервності доступу до спадщини та її інтеграції в міжнародний культурний простір.

Метою доповіді є розкриття структури системи цифрової репрезентації культурної спадщини та з'ясування місця й ролі бібліотек у ній. Новизна авторського підходу полягає у здійсненні цілісного системного опису цього явища в українському контексті, у поєднанні теоретико-методологічного аналізу з практичними тенденціями цифровізації та євроінтеграції.

Теоретико-методологічну основу дослідження становить міждисциплінарний та системний підхід, який поєднує культурологічний, бібліотекознавчий, інформаційний та цифрово-гуманітарний підходи. Системний аналіз дає змогу розглядати цифрову репрезентацію культурної спадщини не як сукупність окремих ініціатив, а як багаторівневу та багатокomпонентну систему, у межах якої функціонують різні інституції, технологічні середовища, процеси та аудиторії.

Система цифрової репрезентації культурної спадщини складається з кількох ключових елементів і має комплексну структуру, у якій взаємодіють кілька складових: об'єкти, суб'єкти, технологічна інфраструктура, функціональні процеси та користувачі. Кожна з них виконує специфічні завдання, а в сукупності вони формують цілісне середовище збереження, організації та поширення культурної інформації.

Об'єктом системи виступає культурна спадщина в усіх її проявах — матеріальних і цифрових. До цієї категорії належать друковані видання, рукописи, архівні документи, мистецькі твори, колекції фотографій, аудіовізуальні матеріали та інші джерела, які становлять культурну пам'ять суспільства. Водночас дедалі більшої ваги набувають цифрові об'єкти: як ті, що виникають унаслідок оцифрування матеріальних пам'яток, так і створені безпосередньо в цифровому середовищі. Саме об'єкти визначають змістове наповнення системи й задають напрямок її розвитку.

Суб'єктами системи є установи та організації, які здійснюють збирання, опис, збереження, інтерпретацію й поширення культурної спадщини. До них належать архіви, музеї, бібліотеки, науково-дослідні інститути, Книжкова палата, культурні та освітні установи, а також міжнародні платформи й організації, що координують і підтримують цифрові ініціативи. Взаємодія між цими суб'єктами забезпечує міжінституційну та міжнаціональну інтеграцію ресурсів, формування спільних стандартів і розвиток комунікаційного простору культурної спадщини.

Технологічна інфраструктура становить матеріально-технічну основу функціонування системи. Вона охоплює засоби сканування й цифрового моделювання, програмні рішення для створення та обробки метаданих, електронні каталоги, бази даних і мультимедійні сховища. Важливим чинником є використання спільних стандартів та інтероперабельних форматів (наприклад Dublin Core), які забезпечують сумісність між різними інформаційними системами й дозволяють поєднувати ресурси різних установ у єдиному цифровому середовищі.

Функціональні процеси визначають життєвий цикл цифрових ресурсів. До них належать оцифрування, створення метаданих та класифікація, архівування в довготривалих репозитаріях, репрезентація через інтерфейси доступу, а також комунікаційна та популяризаційна діяльність, спрямована на поширення культурної інформації. Ці процеси забезпечують не лише технічну обробку, а й концептуальне впорядкування та інтерпретацію культурних об'єктів.

Користувачі є активною складовою системи. До них належать науковці, викладачі, студенти, фахівці культурної сфери та широка громадськість. Вони не лише отримують доступ до ресурсів, а й впливають на розвиток цифрових сервісів, формують нові формати взаємодії з культурною спадщиною та сприяють розширенню культурного простору в цифровому вимірі.

Узгоджена взаємодія цих елементів формує цілісну систему цифрової репрезентації культурної спадщини. Її ефективність залежить від збалансованості змістових, інституційних, технологічних та соціальних компонент, а також від здатності системи адаптуватися до нових викликів, забезпечувати довготривале збереження ресурсів і інтегруватися у міжнародні інформаційні простори.

Особливе місце в системі посідають бібліотеки. Їхня роль визначається кількома чинниками. По-перше, бібліотеки мають універсальні фонди та досвід систематизації знань, що забезпечує високий рівень структурованості й наукової достовірності цифрових ресурсів. По-друге, вони історично зорієнтовані на широку аудиторію, що дає змогу поєднувати наукові, освітні та просвітницькі функції. По-третє, бібліотеки активно трансформують свої моделі діяльності: від традиційних інформаційних сховищ до медіаплатформ, які забезпечують взаємодію з користувачами в онлайн-просторі, створюють власні контент-стратегії та інтегруються в глобальні цифрові мережі.

Український контекст розвитку системи цифрової репрезентації має низку специфічних рис. Тривалий час цифровізація спадщини відбувалася фрагментарно, у межах окремих проектів. Проте після 2022 р. відбувся різкий зсув до безпекової логіки: цифрові ресурси почали сприйматися як механізм захисту й резервного збереження культурної пам'яті, як інструмент протидії дезінформації та культурному знищенню. У цих умовах бібліотеки стають елементом інфраструктури культурної безпеки: вони здійснюють оперативне оцифрування, забезпечують надійне зберігання та відкритий доступ, взаємодіють з міжнародними партнерами, що сприяє збереженню української культурної ідентичності.

Таким чином, система цифрової репрезентації культурної спадщини постає як цілісне, багаторівневе явище, яке поєднує різні інституційні, технологічні, процесуальні та соціокультурні складники. Бібліотеки виконують у цій системі важливу функцію інтеграторів: вони забезпечують упорядкування та доступність ресурсів, сприяють розвитку цифрової культури, формують нові комунікаційні

практики та підтримують культурну стійкість суспільства. Системний підхід до аналізу цієї сфери дозволяє не лише узагальнити сучасні тенденції, а й визначити стратегічні орієнтири розвитку, у яких бібліотеки виступають невід'ємним і активним елементом цифрової екосистеми культурної спадщини.

О. Сокур, О. Клименко

**МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ
В. І. ВЕРНАДСЬКОГО В РАМКАХ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У 2025 РОЦІ**

О. Sokur, O. Klymenko

**INTERNATIONAL COOPERATION OF THE V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE
WITHIN THE FRAMEWORK OF CULTURAL DIPLOMACY IN 2025**

В умовах викликів воєнного часу особливої актуальності за потенційними можливостями популяризації надбань української науки і культури, збереження історико-культурних фондів бібліотек, інтеграції наукових досягнень у консолідований інформаційний простір набувають різноаспектні заходи у рамках культурної дипломатії українських бібліотек як базових складників соціокомунікаційної системи держави.

Ми солідарні з В. Парчевською та І. Паніною, які у статті «Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія»», базуючись на конструктивістському підході до трактування поняття «культурна дипломатія», визначають її як «форму впливу на учасників міжнародних відносин <...> шляхом поширення ідей цінностей і переконань» (*Вісник ДНУ ім. В. Стуса*. 2020. № 6. С. 76). Міжнародна співпраця у рамках науково-дослідної роботи є невід'ємним інструментом культурної дипломатії у контексті конструювання позитивного іміджу наукової бібліотеки як сучасної документно-комунікаційної установи. «Окрім того, міжнародне співробітництво є важливим чинником інтеграції бібліотек у глобальний інформаційний простір, обміну знаннями, технологіями та культурними цінностями» (<https://doi.org/10.15407/bv2024.02.098>, с. 100).

В умовах російсько-української війни Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) активно задіює всі механізми для позиціонування як головного науково-інформаційного комплексу держави задля зростання підтримки закордонної бібліотечної спільноти. Тобто основними завданнями культурної дипломатії НБУВ як державної бібліотеки національного статусу (<http://www.nbuv.gov.ua/node/6137>) є репрезентація Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як науково-дослідного інституту Національної академії наук України та забезпечення обміну і взаємодії провідного науково-інформаційного та соціокультурного центру держави із закордонними профільними установами.

У контексті нашої теми пізнавальними є ґрунтовні дослідження Л. Дубровіної про внесок НБУВ в інтеграцію (http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2025_1_5); Л. Дубровіної і Ю. Ковганюка про гуманітарну допомогу європейських партнерів НБУВ під час воєнного стану в Україні (<https://doi.org/10.15407/bv2024.01.034>); Л. Дем'янюк про ініціативи міжнародних організацій на підтримку бібліотечно-інформаційного комплексу України в умовах воєнного стану (<https://doi.org/10.15407/bv2023.02.102>) та основні форми бібліотечної дипломатії задля утвердження міжнародної суб'єктності НБУВ у 2018–2025 рр. (<https://doi.org/10.15407/bv2025.03.103>);